

koncepte, které spojovaly tato povolání s altruistickou tvorbou sociálních ideologií (Wilson, Marshall) a koncepte, zdůrazňující úsilí o individuální úspěch na zvoleném poli (Parsons). Ukazuje, že současná literatura o této otázce se jednostranně vyvíjí v mikrosociologickém a sociálně psychologickém směru („occupational roles“, pracovní satisfakce, proces profesionální socializace atd.). Sám autor naproti tomu ukazuje význam početního růstu profesí pro třídní strukturu společnosti, přičemž je porovnávána řada zemí za celé století. Proti evropskému systému přípravy těchto povolání v dřívějších desetiletích se zdůrazňuje rychlý růst systému amerického a sovětského. Závěrečná kapitola se týká sociální mobility povolání inteligence. Cenné jsou tabulky pohybu z různých vrstev do elit. V jednotlivých kapitalistických zemích tvoří podle nich příliv ze středních vrstev 200–600 0/0 ve srovnání s přílivem z dělnických, respektive „manuálních“ tříd.

D. S.

Matoušek O., Růžička J., Psychologie práce. Základní otázky

NPL, Praha 1965.

Přehledný populární výklad, v němž zájemce o sociologii upoutá zejména nejobsáhlejší kapitola o sociálně psychologických problémech práce. Soustřeďuje se na tři problémové okruhy:

I. Pracovní motivace se zdůrazňovanou společenskou podmíněností. Jsou uvedeny žebříčky hodnot, přikládány různým stránkám pracovní činnosti a přehledy pracovních stimulačních činitelů, mj. účinnosti různých forem slovního hodnocení.

II. Pracovní skupina; zejména problémy její formální (pojímání přísluš hierarchicky) a neformální struktury. Předpokládá se existence pouze jednoho neformálního mluvčího, ač právě pro soudržné skupiny je příznačné autoritativní jádro z několika členů. Kromě vedoucího se uvažuje o izolovaných pracovnících, opomíjí se např. role kritika. Velký důraz je kladen na společenskou atmosféru na pracovišti. Výkonnost pracovníka je ovlivňována tím, jaké jeho hodnocení z hlediska osobní a pracovní stránky se stalo součástí celkového mínění skupiny.

III. Vedoucí pracovník z hlediska svého postavení ve skupině, své role i osobnosti. Autoři zdůrazňují, že jeho vlastnosti jsou vždy odrazem celkové interakční role jedince. Užitečný je přehled determinant úspěšného jednání vedoucího pracovníka. Zvláště důkladně je rozebírána personální činnost vedoucího.

D. S.

Ralf Dahrendorf: Arbeiterkinder an deutschen Universitäten

J. B. C. Mohr, Tübingen 1965, 48 str.

Empirická studie, založená na sekundární analýze rozsáhlých výzkumů, provedených v poslední době v NSR. Dahrendorf vychází

ze zjištění, že německé university v posledních letech navštěvuje cca 5 0/0 studentů, pocházejících z dělnických rodin (Anglie — 25 0/0, USA — 30 0/0). Fakt, že polovina německého obyvatelstva dodává jen dvacetinu vysokoškoláků, považuje za jednu z oněch „kritických skutečností“, jimiž je angažovaný sociolog povinen se zabývat. Protože neexistuje žádné právní omezení, které by bránilo dělnickým dětem v přístupu na vysoké školy, je třeba hledat bariéry v sociální struktuře společnosti a v motivační struktuře individuí. Z tohoto hlediska zkoumá 1. *sympatie dělnické rodiny ke vzdělání* (Bildungsfreundlichkeit der Arbeiterfamilie), 2. *sympatie vzdělávacích zařízení k dělnickým dětem* (Arbeiterfreundlichkeit der Bildungseinrichtungen). Ad 1. Vztah dělnické rodiny ke vzdělání je nejprve *ekonomickou otázkou*, rozhodující roli však nehrají *náklady na studium*, které lze dnes krytí pomocí stipendia (v NSR existuje poměrně dobrý systém sociálních stipendií, tzv. Honnef-Modell), ale nutnost *rezignace na vlastní příjem* po dobu studia. V této souvislosti dokazuje, že v dělnických rodinách dosud chybí typický středostavovský motivační vzor „odsunutého uspokojení“ (*deferred gratification pattern*, srv. L. Schneider a S. Lysgaard, ASR 18, 1953) a rozhodující roli hraje orientace na možnost okamžitého výdělku. Druhým determinujícím faktorem je empiricky prokazatelná *sociální distance*, která má dvě základní formy: informační distance a efektivní distance. Ad 2. Dahrendorf dokazuje rozbořem sociálního profilu a mobilních vzorů německého učitelstva, že střední školy mají výrazný charakter „středostavovských institucí“, z čehož vyplývají základní heterostereotypy vzhledem k dělnickým dětem. Polemicky se vypořádává s tradičním předsudkem „nižšího nadání“ dělnických dětí, vycházejícím z anachronických představ o dynamice vývoje osobnosti a dokazuje, že za současného stavu představují dělnické děti základní *Begabungsreserven* v NSR. Rozbor vrcholí zdůvodněním nutnosti překonat současný stav, který je překážkou na cestě k Dahrendorfovu ideálu „moderní společnosti“. „Jde mě především o to, že svobodná společnost potřebuje vyspělé občany, kteří mohou vyrůst jen tehdy, když „právo na svobodný rozvoj osobnosti“ bude sociálně podloženo“. Dahrendorfova studie bezprostředně souvisí s jeho publikací *Bildung ist Bürgerrecht* a knihou jeho tübingské žačky Hannelore Gerstein, *Studierende Mädchen*, München 1965.

B. J.

Ralf Dahrendorf: Bildung ist Bürgerrecht. Plädoyer für eine aktive Bildungspolitik

Nannen-Verlag 1965, 155 str.

Publikace pro Dahrendorfa velice příznačná: jeho koncepte angažované sociologie (*Gesellschaft und Freiheit, Die angewandte Aufklärung*) a představa *moderní společnosti* (*Gesellschaft und Demokratie in Deutschland*) jej konsekventně vede do oblasti *praktické*